

MARSELO FIGERAS

Kamčatka

Sa španskog prevela
Vesna Stamenković

Beograd
2012
DERETA

It is not down in any map; true places never are.

HERMAN MELVIL, *Mobi Dick*

Now is greater than the whole of the past.

REM, *Reveal*

Prvi čas: Biologija

ž. nauka koja se bavi proučavanjem živih bića.

1. Reč pozdrava

Poslednje što mi je tata rekao, poslednja reč koju sam čuo sa njegovih usana bila je Kamčatka.

Poljubio me je, grebuckajući me bradom od nekoliko dana, i ušao u citroen. Automobil se udaljavao vijugavom trakom puta, zeleni mehurić koji izviruje i nestaje iza svakog brega, sve manji i manji, a onda ga više nisam video. Stajao sam tu još nekoliko trenutaka sa kutijom Rizika ispod miške, a onda mi je deka spustio ruku na rame i rekao: „Hajdemo kući“.

To je bilo sve.

Ako treba, mogu da dodam još nešto. Deko je uvek govorio da je Bog u malim stvarima. Pričao je on još štošta: da ono što Pjacula svira nije tango, na primer, i da je pranje ruku pre mokrenja jednako važno kao i posle, jer ko zna šta je sve čovek pipnuo, ali mislim da ništa od toga nema veze sa ovom pričom.

Oprostili smo se na benzinskoj pumpi na autoputu 3, nekoliko kilometara od Dorega, na jugu provincije Buenos Ajres. Doručkovali smo u baru na pumpi, deka, tata i ja, puter-kifle i belu kafu u šoljicama velikim kao lonac, sa natpisom IPF. I mama je bila tu, ali je sve vreme bila u kupatilu. Nečim je pokvarila stomak i nije mogla da zadrži ni tečnu hranu. A Patuljak, moj mlađi brat, spavao je razbaškaren na zadnjem sedištu citroena. Neprestano se meškoltio u snu, mašući nogama i rukama, kao da polaže pravo na prostor, kralj beskrajnih prostranstava.

U tom trenutku imam deset godina. Dečak sam normalnog izgleda, možda, ako se izuzme nestašna kosa koja voli da mi štrči iznad glave, kao znak uzvika.

Proleće je. Oktobar na južnoj hemisferi zlačano šljašti, a ovaj dan služi mu na čast; jutro blista poput palate. Vazduh je pun onih letećih semenki koje mi u Argentini zovemo pekari, dnevne zvezdice koje hvatam među dlanove, a zatim puštam, duvam u njih, pomažem u njihovoj potrazi za plodnim tlom.

(Rečenica *Vazduh je bio pun pekara* raspametila bi Patuljka. Bacio bi se na pod, držao za stomak i smejaao kao lud zamišljajući čovečuljke kako lebde u vazduhu kao mehuri od sapunice, u belim keceljama i lica umazanih brašnom.)

Sećam se čak i ljudi koji su se motali oko pumpe. Debelog brke dlakavih pazuha, koji je točio benzin. Kamiondžije koji je prebrojavao svežanj novčanica velikih kao čaršav na putu prema kupatilu. (Moram da se ispravim; pranje ruku pre mokrenja ipak ima veze s ovom pričom.) I stopera koji je prešao plato ispred pumpe i uputio se prema autoputu, sa bradom proroka i limenim činijama koje zveckaju, kao zvona koja pozivaju na pokajanje.

Devojčica prestaje da preskače vijaču kako bi pokvasila kosu pod česmom. Sad je, na povratku, cedi, voda pada u prašinu, kap, kap. Kapljice koje su pre samo jednog trenu bile tu, ispisujući Morzeovom azbukom poruke po zemlji, svakog trenutka sve su bleđe. Nestaju među mineralnim i organskim česticama prašine, povinujući se zakonu gravitacije, klize kroz pukotine koje postoje tamo gde ih naizgled nema, kapi koje ostavljaju komadić svoje duše i daju život česticama, gubeći vlastiti, na putu prema užarenom srcu planete, onom ognju u kom Zemlja još uvek izgleda slično kao onda kad je nastala. (U dubini duše, sve uvek ostaje isto kao što je nekad bilo.)

Devojčica se elegantno saginje preda mnom. Na trenutak mi se čini da se klanja. U stvari, uzima svoju vijaču. Nastavlja da preskače, u savršenom ritmu, sekući vazduh, vuš, tup, ispisujući obrise mehura u koji se zatvara.

Tata otvara vrata bara i pušta me da uđem. Deko je unutra, čeka nas. Kašičicom pravi vrtlog u beloj kafi.

Ponekad u mom sećanju ima i varijacija. Ponekad mama ne izlazi iz citroena sve dok ne izađemo iz bara; sedi u kolima i žvrljka nešto po paklici cigareta „Džokej klub“. Ponekad brojčanik na benzinskoj pumpi odbrojava unazad umesto unapred. Ponekad je stoper tu pre nas i, kad stignemo na pumpu, on već podiže palac, kao da žuri da otkrije svet koji još nije video, i da mu aluminijumskom zvukom najavi spasenje. Te me promene ne brinu. Navikao sam na njih. One samo znače da vidim nešto što ranije nisam video; da nisam više baš isti onaj koji sam bio kad sam se toga poslednji put prisećao.

Vreme je čudno. To je očigledno. Ponekad mi se čini da se sve dešava istovremeno, što je sve samo ne očigledno, i još je neobičnije. Pomalo mi je žao ljudi koji se hvališu time što žive samo u sadašnjem trenutku; baš kao i ljudi koji ulaze u bioskop pošto je film već počeo, ili onih koji piju koka-kolu „lajt“ – oni propuštaju ono najbolje. Mislim da vreme funkcioniše kao skala na radiju. Većina ljudi voli da odabere jednu stanicu, s jasnim signalom i bez smetnji. Ali to ne znači da ne možemo da pomešamo dve ili više stanica; ne znači da ih nije moguće uskladiti. Do nedavno smo smatrali nemogućim da čitav jedan svemir stane između dva atoma, a staje. Zašto bismo odbacili ideju da na radio-skali vremena možemo istovremeno da slušamo čitavu istoriju čovečanstva?

Dokaze toga možemo naslutiti u svakodnevnom životu. Osećamo kako u nama postoje svi oni „mi“ koji smo nekad bili (i koji ćemo biti?): čuvamo u sebi suštinu onog nedužnog, sebičnog deteta, a istovremeno smo i onaj nežni, preterano velikodušni mladić, odrastao čovek koji čvrsto stoji obema nogama na zemlji, a ipak ne zaboravlja svoje snove i, konačno, starac kome je zlato tek još jedan metal, koji je izgubio vid, ali je stekao viziju. Dok se prisećam, glas mi ponekad zvuči kao da mi je opet deset godina, a ponekad kao da imam sedamdeset, do kojih još nisam stigao; zvuči i kao što zvučim danas, u ovom uzrastu... u godinama koje mislim da imam. Svako od onih ko sam bio, ko jesam i ko ću biti, stalno razgovaraju, prilagođavaju se jedni drugima. Da moja prošlost i moja sadašnjost zajedno oblikuju moju budućnost, to mi zvuči kao sušta istina, ali sumnjam da moja budućnost i moja

sadašnjost mogu da oblikuju moju prošlost. Svaki put kad se prisećam, onaj ko sam bio izgovara tekst i izvodi svoje radnje sve sigurnije, kao da u svakom novom pokušaju sve više i bolje razume svoju ulogu.

Brojevi na mom brojčaniku počeli su da teku unazad. Ne mogu da ih zaustavim.

Deka je opet u svom kamionetu, pritiska papučicu za gas i pevuši svoj omiljeni tango: *Reci mi, Bože, šta je sa mnom, što sam se toliko promenio, ne poznajem sebe više.*

Tata se saginje i na uho mi šapće reč pozdrava. Kao i onda, osećam toplinu njegovog obraza. Ljubi me i grebe bradom.

Kamčatka.

Ja se ne zovem Kamčatka, ali znam da, kad to kaže, misli na mene.

2. All things remote

Reč Kamčatka zvuči čudno. Moji prijatelji Španci skoro da ne mogu da je izgovore. Svaki put kad je pomenem, postaju snishodljivi, kao da razgovaraju sa dobroćudnim divljakom. Gledaju me i vide Kvikvega, tetoviranog čoveka iz Melvilove knjige, koji obožava svoju statueta deformisanog božanstva. Koliko li bi zanimljiv bio Mobi Dik da ga je ispričao Kvikveg. Međutim, i priče pišu oni koji prežive.

Ne pamtim vreme kad nisam znao za Kamčatku. Isprva je to bila jedna od mnogih zemalja koje treba osvojiti u mojoj omiljenoj igri „Riziko, ratne taktike i strategije“. Epski duh igre preneo se na ime mesta, ali mogao bih se zakleti da bi i bez toga mom uhu ta reč zvučala veličanstveno. Da li grešim ili Kamčatka zaista podseća na zvuk ukrštanja mačeva?

Ja sam od onih što večito žude za udaljenim stvarima, baš kao i Išmael iz Mobi Dika. Veličina avanture meri se udaljenošću: što je vrh viši, to je veća hrabrost potrebna za njegovo osvajanje. Na tabli Rizika, zemlja u kojoj sam se rodio, Argentina, nalazi se u dnu levo. Kamčatka je, međutim, skroz gore desno, tik ispod ruže vetrova. U tom dvodimenzionalnom svetu, Kamčatka je bila najdalje mesto koje sam mogao da poželim.

Na početku igre, niko se nije borio za Kamčatku. Nacionalisti su ljubomorno čuvali Južnu Ameriku, oni ambiciozni bacali su oko na Severnu, prefinjeni su sanjali o Evropi, a praktični usmeravali svoje napore na Afriku i Okeaniju, koje je bilo lako osvojiti i još lakše bra-

niti. Kamčatka je bila u Aziji, koja je bila prilično velika, i samim tim je bilo teško držati je pod kontrolom. Povrh toga, nije čak bila ni prava država: postojala je kao nezavisna nacija samo na neobičnoj tabli Rizika; a ko bi još mogao da poželi zemlju koja čak i nije stvarna?

Kamčatka je ostajala meni, koji sam uvek bio slab prema prezrenima. Za mene, Kamčatka je odjekivala poput bubnjeva nekog skrivenog, varvarskog carstva koje me doziva da budem njegov kralj.

U to vreme nisam znao ništa o pravoj Kamčatki, onom ledenom jezičku koji Rusija pokazuje Pacifičkom okeanu, rugajući se svojim prekomorskim susedima. Nisam znao za njen večni sneg i njenih stotinu vulkana. Nisam znao za glečer Mutnovski, ni za njena kisela jezera. Nisam ni čuo za njene divlje medvede, ni za fumarole i mehuriće gasa koji se, kao vratovi hiljadu žaba, naduvavaju na blatnjavoj površini njenih termalnih voda. Bilo mi je dovoljno to što ima oblik sablje i što je nepristupačna.

Tata bi se iznenadio kad bi znao koliko prava Kamčatka liči na slike iz mojih snova. Ledeno poluostrvo koje je ujedno i oblast najvećih vulkanskih aktivnosti na svetu. Horizont visokih, gotovo nedostižnih vrhova obavijenih sumpornim isparenjima. Kamčatka je kraljevstvo ekstrema i paradoksa; školski primer suprotstavljenih krajnosti.

3. Ostajem bez čika

Na tabli za Riziko, razdaljina između Kamčatke i Argentine je varljiva. Ako bi se dvodimenzionalna tabla prenela na globus, ta naizgled nepremostiva razdaljina najednom se briše. Više nema potrebe preći čitav poznati svet kako bi se s jednog mesta stiglo na ono drugo. Kamčatka i Amerika tako su blizu da se gotovo dodiruju.

Slično tome, rastanak na benzinskoj pumpi i početak moje priče suprotni su krajevi koji se preklapaju; naslućuju se jedan u drugome. Oktobarsko sunce meša se sa aprilskim, ovo se jutro stapa sa onim. Lako je zaboraviti da jedno od ta dva sunca donosi nagoveštaj leta, a drugo najavljuje njegov kraj.

Na južnoj hemisferi, april je mesec krajnosti. Počinje jesen, a sa njom dolazi i hladno vreme. Ali naleti vetra ne traje dugo, i sunce se ponovo vraća. Dani su još dugi. Mnogi kao da su ukradeni od leta. Ventilatori još malo produžavaju svoju službu, a ljudi ugrabe trenutak da vikendom pobegnu na plažu, pokušavajući da preteknu zimu.

Raskošni april 1976. ličio je na sve druge aprile. Tek sam pošao u šesti razred. Bio sam zaokupljen rasporedom časova koji još nisam znao napamet i spiskovima knjiga koje je trebalo da nabavim. I dalje sam nosio u školu više pribora nego što mi je bilo potrebno, i žalio se na svoje mesto u klupi, suviše blizu stola nastavnice Barbejto.

Ali neke su stvari ipak bile drugačije. Državni udar, na primer. Iako tata i mama nisu mnogo pričali o tome (nisu izgledali besno niti utučeno, već pre sumnjičavo), bilo je očigledno da je u pitanju nešto